

BAĞIŞLANAN KONUKSEVERLİK VE KONUKSEVER BAĞIŞLAMA: DERRIDA FELSEFESİNDE ETİK (OLANAKSIZ) VE POLİTİKA (OLANAKLI) İLİŞKİSİ

Ahmet Cüneyt GÜLTEKİN*

ÖZET

Etik ve politik olan, Derrida'nın düşünmesinde merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bu çerçevede bir açmaz olarak sunulan konukseverlik ve bağışlama düşünceleri ışığında, Başkası'na karşı olan sorumluluk sorunu ele alınmaktadır. Bu sorunsal, aynı zamanda koşulsuz olan ile koşullu olan arasındaki ilişkiyi ve adaletin olanağını soruşturmaktadır. Bu bağlamda olanaksız olanın olanaklılık koşulları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Konukseverlik, Konuksevermezlik, Bağışlama, Karar verilemezlik, Başka, Etik olan, Politik olan

(The Forgiven Hospitality and the Hospitable Forgiveness: The Relation of the Ethical (Impossible) and the Political (Possible) in the Philosophy of Derrida)

ABSTRACT

The ethical and the political are in the center of Derrida's thought. Within this framework, the problem of the responsibility to the Other will be examined in the light of the hospitality and the forgiveness be considered as aporias. This problematic is also associated with the possibility of justice and the relations between the unconditional and the conditional. In this context, the conditions of the possibility of the impossible will be scrutinized.

Keywords: Hospitality, Forgiveness, Hostipitalité, Undecidability, The Other, The Ethical, The Political

* Dr., Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim elemanı
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2014 Bahar, sayı:17, s. 13-34.
ISSN 1306-9535, www.flsfdergisi.com

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

Posta arabalarından söz et bana
Kan var bütün kelimelerin altında

Umulmadık bir gün olabilir bugün
Kan var bütün kelimelerin altında
Cemal Süreya

Derrida konukseverlik düşüncesini ve bu düşüncenin olanaklı içerimlerini, ki bu içerimler her ne kadar kendilerini çoğu durumda bir olanaksızlık biçiminde sunuyor olsa da, aporetik yapısı içinde göstermeyi hedefler. Bir düşünce örgüsünü ya da bir kavramı kendi içerisinden eleştirerek ve düşüncenin kuruluş biçiminin içerimlerine kendisini yerleştirerek hareket eden düşünür, konukseverlik sorunu bağlamında bize bu düşüncenin sınırlarını ve bu sınırların nasıl yer değiştirdiğini, yani söz konusu aporetik yapıyı göstermektedir. Bu doğrultuda her şeyden önce konukseverlikle ilgili tüm sorunların, aynı zamanda konukseverliğin tarihsel, etik, hukuki, politik ve ekonomik sorunları olduğunu görmek önemlidir.¹ Bu sorun en genel anlamında etik ve politika arasındaki ilişki çerçevesinde; koşulsuz ve koşullu, sonsuz ve sonlu, olanaksız ve olanaklı arasındaki bir ilişki sorunu olarak da okunabilir. Ancak bu ilişki biçimi ne bir karşıtlık ne de birinin diğerini dolaysızca belirlediği hiyerarşik bir ilişki olarak anlaşılmalıdır.

Konukseverlik sorusu bağlamında ele alınabilecek olan yapısökümün politik bir pratik olarak kullanılması da², sorunun kendini göstermesinde önemli görünmektedir. Bu yüzden etik ve politika ekseninde bu ilişkinin (olanaksız-olanaklı, koşulsuz-koşullu ilişkisinin), konukseverlik düşüncesi ve konukseverlikle ilişkilendirilebilecek bir bağışlama düşüncesi örneğinde ayrıntılandırılması, aynı zamanda Derrida'nın başka olanakları araştıran farklı türden bir düşünme serüvenini açıklamamıza da olanak sağlayabilecektir.

Bu noktada Derrida'nın ne bir sözcük ne de bir kavram olduğunu vurguladığı *différance* teriminin ayrı ayrı yönlerini toplama çabasında kullandığı 'demet' sözcüğü sorunu açıklamamıza yardımcı olabilir. "Demet sözcüğü önerilen toplamın başkalarına ilmeklenmeye hazır olacak biçimde, anlamın -ya da gücün- ayrı ayrı ipliklerini ve ayrı ayrı hatlarını serbest bırakacak bir karmaşıklık, bir dokuma, bir çaprazlaşma yapısına sahip olduğunu çok daha iyi vurgular gözükmektedir."³ Yani etik ve politikanın ilişkilendirilmesi birçok farklı anlam ve okuma eşliğinde karmaşık bir çaprazlaşma gösteren bir ilişkisellik demeti sunmaktadır. Biri diğerinin yokluğunda anlam kazansa da, paradoksal olarak birbirlerine dönüşme olanakları vardır ve bu iki alanın çeşitli boyutlarının hiçbiri diğerinden

¹ Jacques Derrida, "Konuksever(-er-/mez-)lik (Hospitalité)", çev. Ferda Keskin, Önay Sözer, Pera Peras Poros: Jack Derrida ile birlikte disiplinlerarası çalışma'nın içinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999a, s. 45.

² Alex Thomson, *Deconstruction and Democracy: Derrida's Politics of Friendship*, Continuum, London, New York, 2005, s. 89.

³ Jacques Derrida, "Differancé", çev. Önay Sözer, *Toplumbilim*, Jacques Derrida Özel Sayısı içinde, sayı: 10, Bağlam, İstanbul, 1999b, s. 49.

üstünlük açısından farklılaşmamaktadır. Dolayısıyla konukseverlik ve ilişkili olarak bağışlama motifi rehberliğinde; tekilliği, yabancılığı ve başkalığı, yani hesap edilemez olanı hesaba katma çabası ve hukuki-politik olanı dönüştürme şansının araştırılması söz konusu olabilecektir.⁴ Bu dönüşüm, felsefe tarihi boyunca hep tek bir merkez etrafında sabit bir hakikat varsayımıyla sürekli başkası olarak dışlanan farklı ve yabancı olanın (yapı için bir risk olarak görülenin); Derridacı yapısökümün kabul etme deneyimi aracılığıyla buyur edilmesiyle gündeme gelebilmektedir.

Bu açıdan etik ve politika arasındaki geçiş, böylesi bir ilişkisellik içinde ele alınacak ve bir konukseverlik olarak yapısökümün, konukseverlik konusunda ver(eme)diği karar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu sorunsal aynı zamanda etik ve politik sorumluluğun da aporetik yapısını ortaya çıkaracak ve henüz bilmediğimiz (belki de hiç bilemeyeceğimiz) şeyler konusunda, yine de beklentiye sığmayan 'gelecek-olan' için konukseverlik ve bağışlama üzerine düşünmemiz gerektiği vurgulanacaktır.

Konukseverlik Düşüncesi

Derrida konukseverliğin düşünce üzerindeki, bu yolla etik ve politik alan üzerindeki işleyişini ele alırken, öncelikle "daha konukseverliğin ne olduğunu bilmiyoruz"⁵ diyerek bir giriş yapmaktadır. Derridacı düşünme biçimi olarak yorumlanabilecek bu yaklaşım, eşikte durarak eşğin açmazlarını, yani eşğin sınırlılıklarını (koşullarını) ve sınırsızlıklarını (koşulsuzluğunu) gösterme biçimidir. Düşünür bu tümcenin birçok olanaklı anlamı üzerinden konukseverlikteki içsel çelişkiye ve olanaklılığının koşulu olarak olanaksızlığının koşulunu öne çıkaran aporetik yapıya -belki yapısızlığa demek daha doğru olabilir- vurgu yapar. Bu açılama, konukseverliğe ilişkin olarak 'davet etmek', 'ağırlamak', eşğin ve 'kendi evinin efendisi' iken 'kendi evinde' ağırlamak sözlerinden oluşan bir sözcük dağarcığı kullanılarak yapılır.⁶ Bu sözcük dağarcığı, konukseverliğin koşulsuzluğu üzerinden nasıl koşullandırıldığını açığa çıkarmak için yeterlidir.

Kant: Koşullu Olan

Konukseverlik sorununun etik ve politik bağlamda formüle edilmesi, Derrida'nın özellikle ele aldığı iki düşünür - Kant ve Levinas - ekseninde, onların etki alanlarının içerisine girip sınırlılık ve sınırsızlıkların içerden gösterilmesi yoluyla yapılmaktadır. Burada sorunun ilk planda aydınlatılabilmesi için, koşulluluk ve koşulsuzluk sorunu sırasıyla Kant ve Levinas'ın düşüncelerine bağlanacak; sonrasında etik ve politik anlamda konukseverlik sorumluluğunun koşulsuz ve kendini bilgiye sunmayan belirsizliği aydınlatılmaya çalışılacaktır. Koşullu konukseverlik düşüncesinin ilk planda Kant'a atfedilmesinin dayanağı, Kant'ın *Ebedi Barış Tasarısı*'ndaki

⁴ Zeynep Direk, *Başkalık Deneyimi: Kıta Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 186.

⁵ Jacques Derrida, "Konuksever(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)", s. 51.

⁶ Jacques Derrida, a.g.e., s. 51.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

'Ebedi Barış Tasarısına Yönelik Üçüncü Kesin Madde'dir. Bu madde uluslararası bir hukukun, yani bir dünya yurttaşları hukukunun ana hatlarını çizmeye çalışır. "Kozmopolit hukuk evrensel konukluğun koşullarıyla sınırlandırılmalıdır." Burada uluslararası hukuk, konukseverlik hakkıyla sınırlandırılmaktadır ve konukseverlik yasa tarafından düzenlenmiş bir zorundalık, bir hukuk ve ödevle ilgili olarak ortaya konulmaktadır. Yani Kantçı anlamda konukseverlik, bir yabancıнын bir başkasının bölgesine varışında ondan düşman muamelesi görmeme hakkı anlamına gelir. Bu bağlamda konuk, düşman muamelesi gösterilen yabancıнын karşıtı olarak, dost veya müttefik muamelesi gösterilen bir yabancı olarak konumlandırılır. Dolayısıyla söz konusu konukseverlik anlayışında, konukseverlik-düşmanlık ya da dost-düşman çifti kendisini gösterir.

Kant'ın kozmopolitizm düşüncesi, evrensel konukseverliği yurttaş ve devlet arasındaki ilişkinin düzenlenmesi temelinde hukuksal ve politik boyutta sınırlandırmaktadır.⁷ Sözü edilen konukseverlik hakkı, sınırlamalar ve kısıtlamalar üzerinden ortaya konulmuştur. Daha doğrusu insanlar arasındaki ebedi barışın koşulu olarak sunulan kozmopolit hukuk, bir hak (sınır) olarak ortaya konulan konukseverlik yoluyla sınırlandırıldığından, konukseverliğin kendisi bir sınırlandırma olarak kendisini göstermektedir. Bu durumda her zaman için sınırlandırmaları ve kısıtlamaları olan konukseverliğin koşullarından bağımsız olan bir hukuki-politik alan düşünülemez. Derrida'ya göre kesin bir biçimde sınırlandırıcı (bir hudut, ulus, devlet, halk ya da politik alan olarak sınırın kuruluşundan başka bir şey olmayan) bu koşul, Kant'ın konukseverliği tanımlamasını belirlemektedir. "Konukseverlik, Kantçı anlamda, her zaman yasal mesele olarak kamusal alanın kamusal doğasına işaret eder; yasalara ve devlet polisine bağlıdır ve onlar tarafından kontrol edilir."⁸

Sonuç olarak Kant uluslararası ilişkilerin ilkesini konukseverlik terimlerinde formüle ettiğinden, ki bunlar koşulluluk ilkesine göre işlemektedir; Derrida Kant'ın konukseverlik görüşünü kozmopolitizm sorununa bağlamaktadır. Bu anlamda konukseverliğin kozmopolitiği ve yasası, kural ve sözleşmelere dayalıdır.⁹ Konukseverliği belirleyen bu kural ve sözleşmelerin olanaklı kıldığı koşulluluğun işleyişini Derrida şöyle ifade eder: "Bunu tam da konukseverliğin, ağırlamanın koşullarını evin patronunun, kabul edenin, kendi evinde, kendi devletinde, kendi ulusunda, kendi kentinde efendi olanın, kendi evinde efendi olarak kalanın tanımladığı yerde; dolayısıyla koşulsuz ağırlamanın, kapıyı koşulsuz olarak geçmenin olmadığı yerde yapar."¹⁰

Bu koşulluluk Derrida için konukseverlik kavramının hem kuruluşunun hem de içerden çöküşünün ilkesi olmaktadır. Konukseverliğin

⁷ Hent de Vries, "Derrida and Ethics: Hospitable Thought", in Jacques Derrida and the Humanities, A Critical Reader, edited by Tom Cohen, Cambridge University Press, 2001, s. 182.

⁸ Jacques Derrida, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, çev. Ali Utku, Mukadder Erkan, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 34.

⁹ Alex Thomson, *Deconstruction and Democracy: Derrida's Politics of Friendship*, s. 93.

¹⁰ Jacques Derrida, "Konuksev(-er-/-mez-)lik (Hostipitalité)", s. 47.

açmazı, kendi içinde çelişkili bir kavram ve bir deney olması ve kendini olanaksız olarak üretmesini ifade eder. Konukseverliğin ve konuksevmezliğin bulunduğu nokta da burasıdır:

Konukluk elbette bir hak, bir ödev, bir zorundalık, bir yasadır, yabancı ötekinin bir dost olarak ağırlanmasıdır, öyle olması gerekir; ancak bunun koşulu ev sahibinin, *host*'un, *Wirt*'in, kabul eden veya barındıran ya da iltica hakkı verenin patron, evin efendisi olarak kalması, kendi evinde kendi otoritesini koruması, dolayısıyla konukluk yarasını evin, *oikonomia*'nın yarası, kendi evinin yarası, yerin (ev, otel, hastane, yurt, aile, kent, ulus, dil) yarası olarak, sunulan konukseverliğin kendisinin yerinin sınırlarını çizen ve onun üzerinde otoritesini koruyan, otoritenin doğruluğunu koruyan, korumanın yani doğruluğun yeri olarak kalan ve dolayısıyla sunulan armağanı sınırlayan ve bu sınırlamayı, yani *kendi evinde kendi-olmayı*, ödülün ve konukseverliğin koşulu yapan özdeşlik yarası olarak olumlamasıdır.¹¹

Konuk etmenin koşulu, ev sahibinin, yani konuk edenin evin efendisi olarak kalması ve kendi evinde evin yarası olarak otoritesini sürdürmesi olmaktadır. Kendi evinde kendi olarak kalmak, konukseverliğin sınırınıdır. Konukseverliğin koşulu olarak ortaya konulan özdeşlik yarası; ev sahibinin konuk ederken, karşılarken, ağırlarken efendi (ev sahibi) olarak kalması anlamına gelmekte ve evin yarası olarak konukseverliğin yarası olmaktadır. Dolayısıyla yasanın söz konusu olduğu yerde, koşulluluğun devreye girmemesi olanaksızdır. Konukseverlik bir verme, uzatma, sunma olsa da; verdiği, uzattığı, sunduğu başka yabancıyı ev sahibinin yarasına boyun eğdirerek kendi evinde içeren ya da oraya gelmesine bu koşulla izin veren bir ağırlamadır.¹² Böylece kendini bir açmaz olarak sunan konukseverliğin olanaklılık koşulu, aynı zamanda onun olanaksızlığının da koşulu olmaktadır. Başkasının konuk edilmesi bir özdeşlik biçimini, yani evin sahibi olma gücünü ve konuk üzerinde bir kontrolü gerektirmektedir, ki konuksev(-er/-mez-)likte (*hostipitalité*) imlenen anlam da burada yatar. Ev sahibinin kendine özdeşliğinin konukseverliğin koşulu olarak olumlanması. Bir bakıma ev sahibinin ev sahibi olarak kalması, konukseverliği koşullandırarak içerisinde barındırdığı konuksevmez karakteri ortaya çıkarmaktadır.

Bu noktada “konukseverliğin ne olduğunu bilmiyor” olmak; edimsel bir çelişki gibi durmakta, fakat yine de konukseverlik sorusunun açılması için bir çağrı yapmaktadır. Her ne kadar ev sahibinin yarasını (politikasını) elinde bulundurması (koruması) ve konuk üzerinde uygulaması zorunlu olsa da, konukseverlikte her ne olursa olsun gelenin karşılanması anlamı da bulunmaktadır. Dolayısıyla koşulsuzluk (olanaksızlık) olarak konumlandırılacak olan bu durum, konukseverlik

¹¹ Jacques Derrida, a.g.e., s. 48.

¹² Jacques Derrida, a.g.e., s. 53.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

gösterilen yabancı (başkası) karşısında ev sahibinin otorite ve kontrolünü terk etmesini öngörmektedir. O halde konukseverliğin konukseverlik olabilmesi için, ev sahibinin ev sahibi olarak kalamayacağı bu koşulsuz karşılama durumunda konuk edebilmenin (ev sahibi olabilmenin) olanaklılığı (olanaksızlığı) soruşturulmalıdır. İşte koşulsuzluk sorunu bu noktada kendini göstermektedir. Bu bağlamda koşulsuz konukseverlik düşüncesi, Derrida'nın Levinas'ı ele alması dolayımında Levinas'a atfedilecektir. Bu sorunun Levinas'ın politikayı aşan etik anlayışı doğrultusunda takip edilmesi gerekir.

Levinas: Koşulsuz Olan

Derrida'nın "konukseverliğin ne olduğunu bilmiyoruz" tümcesini 'bilmek' fiiline yaptığı vurgu yoluyla anlamlandırması, konukseverliğin Levinasçı açılımı için bir zemin olmaktadır. Bu tümcedeki 'bilmeme', konukseverliğin nesnel bir bilgiye uyan bir kavram olmadığını ifade eder. Derrida bu doğrultuda konukseverliği, bilginin ötesinde düşünmemiz gerektiğini söyler.

Eğer varsa konukseverlik sadece şeyin, nesnenin, şimdi burada varolanın ötesinde edime ve intention'a çağıran değil, bilginin de ötesinde, hakkında hiçbir şey bilmediğimi bildiğim noktada mutlak yabancı, mutlak bilinemeze doğru yönelen *intentional* bir deney olarak sözcüğün en muammalı anlamında bir deneydir.¹³

18

Konukseverlik koşulsuzluğu içinde ve bilinemezle olan ilişkisinde, temalaştırılabilir ya da nesnelleştirilebilir bir kavramsal belirlemeye direnmektedir. Tıpkı Levinasçı etik ilişkide Başka'nın Aynı'ya direnmesi gibi.¹⁴ Burada göze çarpan koşulsuzluk teması; farklılığın ve tüketilemezliğin öne çıkarıldığı Levinasçı etik anlayışın, Batı felsefe geleneğinin başkalığı (sonsuzluğu) göz ardı ettiği ve onu aynılık, bütünlük ve içkinlik kategorileri yoluyla ontolojiye indirgediği rasyonel kavrama projesine karşı bir meydan okuma yaklaşımından beslenmektedir. Bu doğrultuda Levinas için 'etik' tüm felsefenin kendisinde temellendiği bir 'ilk felsefe' olarak konumlandırılırken, bilinemeyen ve koşulsuz olarak karşılanan (kabul edilen) 'başkası' da konukseverliğin aporetik olanağı olarak kendisini göstermektedir. "Aynı, Başka'yı, onu bir tema (yani varlık) haline getirmeksizin kendini sorgulayarak *konuk* edebilir mi?"¹⁵ Benzer şekilde, "konukseverliğin ne olduğunu bilmiyoruz" tümcesinin ikinci anlamlandırılmasında görebileceğimiz gibi, Derrida için de konukseverlik buradaki bir varolan değildir. Konukseverlik deneyimi burada değildir ve

¹³ Jacques Derrida, a.g.e., s. 54.

¹⁴ Emmanuel Levinas, "Aşkınlık ve Yükseklik", çev. Hakan Yücefer, Zeynep Direk, *Sonsuza Tanıklık*'in içinde, haz. Zeynep Direk, Erdem Gökyaran, Metis Yayınları, İstanbul, 2003a, s. 116.

¹⁵ Emmanuel Levinas, a.g.e., s. 120.

kendisini bir varlık veya bir varolan olarak sunmaz.¹⁶ O halde Aynı ve Başka'nın karşıtlığının Aynı'nın zaferiyle sonuçlanmaması için, Aynı'nın Başka'ya katlanamayacağı düşüncesi bir yana bırakılmalı ve Aynı, Varlığın üstünde olanla ilişkiye sokulmalıdır. Levinas'a göre bu da, ancak felsefenin gerçekten de bir alerjiden (Başka karşısındaki alerji) doğmuş olduğu fikrini reddetmekle olanaklıdır. Dolayısıyla konukseverlik düşüncesinde içerilen, ev sahibinin konuk üzerindeki yasaasının imlediği konuksevmezlik öğesiyle bağlantılandırılacak olan bu alerjinin; ev sahibinin koşullu konukseverlikte gösterdiği düşünülecek olan konuk karşısındaki alerjisi olduğunu söyleyebiliriz.

Bu doğrultuda Levinas felsefesinde başkası'yla olan etik ilişkinin aşkınlığı, koşulsuzluğu ve sonsuzluğu içindeki konukseverlik olanağı açısından önem kazanmaktadır. Başka'yla kurulan ilişki, Başka'nın ilişkiye rağmen mutlak olarak kaldığı ve ilişkiye girerken bile kendini geri çektiği bir ilişkidir. Bu bağlamda Levinas bir özdeşlik felsefesi olarak Batı felsefe geleneğinin şiddete dönüşen totalitesinin karşısına bir sonsuzluk düşüncesiyle çıkmakta ve Varlık fikrinden yola çıkarak Aynı'nın içkinliğinden (ev sahibinin kendisine özdeşliğinden) kurtulmanın olanaksız olduğunu vurgulamaktadır. Aynı'nın totalitarizminden ve konukseverlik bağlamında ise evin sınırlarını (özdeşliğini) başkası'na kapatmasından; karşılıklılık ya da simetri yoluyla erişemeyeceğimiz, yani bir bakıma koşulluluk çemberleri içerisinde erişemeyeceğimiz Başka'nın indirgenemez orijinalliğinin (ayrımının) farkına vararak kurtulmak olanaklıdır. Bu indirgenemezlik, sorumluluktan kaçmanın olanaksızlığı olarak; başkası'nın yüz'ünde beliren sonsuzluğa işaret etmektedir.¹⁷ Derrida da Levinas'ın düşüncesi üzerine yazmış olduğu *Şiddet ve Metafizik* adlı yazısında, Başka'nın yüz aracılığıyla kendisini işaret etmediği, 'yüz'ün kendisi olduğunu ifade eder.

Başka, yüzde, bizzat *başka* olarak verilir, yani ifşa olmayan olarak, kendisini izikleştirilmeye bırakmayan olarak verilir. ... Başkasının ıskalanmaması için kategorilerin kifayet etmemesi gerekir; fakat başkasının ıskalanmaması için onun yokluk olarak kendisini sunması ve görüngüsellik olmayan olarak belirmesi gerekir.¹⁸

Başka'nın yüz yüze karşılaşmada kendisini göstermeksizin; görmenin, kavramanın nesnesi haline gelmeden tezahür etmesine Levinas 'epifani' (épiphanie) demektir. Bu yüzden konukseverlik bağlamında ev sahibi (Aynı); yüz'ü (konuğu) bir kavram (yasa) dolayımında ele geçirememektedir. "Başka ancak başkalığı mutlak bir biçimde indirgenemez, yani sonsuzca indirgenemez ise başkadır; ve sonsuzca Başka sadece Sonsuz olabilir."¹⁹ Yüz'ün, bilmenin ve anlamının kategorilerinde içerilmeye

¹⁶ Jacques Derrida, "Konuksever(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)", s. 55.

¹⁷ Emmanuel Levinas, "Aşkınlık ve Yükseklik", s. 126.

¹⁸ Jacques Derrida, "Şiddet ve Metafizik", çev. Zeynep Direk, *Cogito*, Derrida Özel Sayısı içinde, sayı: 47-48, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 90.

¹⁹ Jacques Derrida, a.g.e., s. 91.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

direnmesi, sonsuzluğuyla ilişkilidir. Bu sonsuzluk başkası'na karşı sorumluluğu, yani koşulsuz bir konukseverliği gerekli kılmaktadır.

Kendinin sorgulanması tam da mutlak Başka'nın buyur edilmesidir. Mutlak Başka kendini Ben'e bir tema olarak sunmaz. Mutlak Başka'nın tezahürü (*épiphanie*) yüzdür; Başka, yüzde bana çıplaklığıyla, yoksunluğuyla seslenir, sorgular ve buyurur. Başka beni alçakgönüllülüğüyle ve yüksekliğiyle sorguya çeker. O görür ama kendisi görünmez kalır ve tam da bu yolla, ilişkiye girerken kendini çeker, mutlaklığını korur. Mutlak Başka, Başkası'dır.²⁰

Bu ilişkideki sorumluluk, hiçbir zaman tamamlanmayan, asla tükenmeyen, asla geçmeyen bir sorumluluktur. Bu bağlamda Levinasçı anlamda bir koşulsuz sorumluluk düşüncesi, ev sahibi ile konuk ilişkisinin tersine çevrildiği bir koşulsuz konukseverlik deneyimini ortaya çıkarmaktadır. Levinas'a göre başkası'nın karşılanması, sonsuz olarak başka olan ve sonuçta sonsuz olarak benim dışıma çıkan ve dolayısıyla karşılama yeteneğimin ötesinde karşıladığım bir başkası'nın karşılanmasıdır. Konukseverlikte benden büyük olanı ve dolayısıyla evimin uzamını altüst edebilecek olan bir başkasını karşıladığım ölçüde, konukseverlik koşulsuz olacaktır. Bu durumda konuk olan karşısında, ev sahibi gibi davranmam. Yani ev sahibinin kendi evinde konuk ettiği kişi tarafından rehin alınması söz konusudur. Levinasçı etik (koşulsuz) sorumluluk; başkasının rehinesi olduğum zaman, kendimden önce edilgen olarak başkası'na verilmiş olduğum zaman başlamaktadır. Bu durumda ev sahibi ile konuk, davet eden ile davet edilmiş olan yer değiştirmektedir.²¹ "Hôte'nin etimolojisi tarafından açığa çıkarılan ev sahibi ile konuk arasındaki ilişkinin tersine çevrilebilirliği, konukseverliğin yapısının ilksel işlevidir."²²

Ev sahibinin ev sahibi olarak kalamadığı bu ilişkide, bu koşulsuz (mutlak) konukseverlikte, konuk etmenin de olanaklılığı ortadan kalkıyor gibi görünmektedir. Bu noktada artık ev sahibinin sunduğu bir konukseverlikten söz edilememektedir. Ancak yine de koşulsuz konukseverlikte; bilinmeyene, mutlak başkası'na adını bile sormaksızın, bir karşılıklılık olmaksızın, bir sözleşmeye girilmeksizin evin uzamı sunulmalıdır.²³ Bu bağlamda Derrida, eşik üzerindeki bu aporetik çelişkinin aşılması gereken bir şey olduğunu söyler. "*Olanaklı-olma olanaksız hale geldiğinde*, aşılması gereken *olanaksızlıktır*. Olanaksızı yapmak gerek. Eğer konukluk varsa, olanaksızı yapmalı."²⁴ Nasıl ki Levinas'ın yapıtında konukseverlik yüze açılanın, yüzü karşılayanın adı haline gelmişse, yüz'ün izlekleştirilememesi gibi konukseverlik de izlekleştirilememekte²⁵ ve Derrida'nın sunumunda bir 'gelecek-olan'a dönüşmektedir. Bu 'gelecek-

²⁰ Emmanuel Levinas, "Aşknlık ve Yükseklik", s. 121.

²¹ Jacques Derrida, "Konuksev(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)", s. 57-58.

²² Alex Thomson, *Deconstruction and Democracy: Derrida's Politics of Friendship*, s. 132.

²³ Alex Thomson, a.g.e., s. 132.

²⁴ Jacques Derrida, "Konuksev(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)", s. 67.

²⁵ Zeynep Direk, *Başkalık Deneyimi: Kita Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*, s. 201.

olan'; bilinmeyen olarak, başkası'nın sonsuz mesafesi olarak, konukseverliğin bir unsuru olmaktadır ve Levinasçı 'koşulsuz bir evet'in²⁶ başkası'na yaptığı çağrının eşliğinde düşünülmelidir.

Bu noktada koşullu ve koşulsuz konukseverlik arasındaki ayrım, 'davet' ve 'ziyaret' motifleri yoluyla ayrıntılandırılabilir.²⁷ Bu ayrım doğrultusunda koşullu konukseverlik bir 'davet' ise, koşulsuz konukseverlik bir 'ziyaret' olarak düşünülmelidir. Davet'te kendi evimde bir konuğu karşılarım; fakat bu karşılama konuğu kabul etme koşuluna bağlıdır. Bu kabul koşulu eşliğinde konuğun geleceğini öngörür ve böylece ona evin sahibi olarak evin yasasını dayatırım. İşte konukseverliği koşula bağlayan evin yasası, konuksevmezliği de içinde taşıyan bir paradoks olarak, davetin olanaklılığı açısından bir sorun oluşturmaya da, gerçek anlamda bir karşılamaya ve konuk etmeye zarar vermektedir.

Bu bağlamda Derrida'nın *Şiddet ve Metafizik* adlı metninde, Levinas'ın başkası'yla olan ilişkide yüz-yüze ve yüzle karşılaşmaya yönelmesine ayrıcalıklı bir önem atfetmesi göze çarpmaktadır. "Aracısız ve birleşmesiz, ne dolaylılık ne de dolaylısızlık, başka'yla ilişkimizin hakikati budur, geleneksel logos'un hiçbir zaman konuksever olamayacağı hakikattir bu."²⁸ Yani geleneksel logos, 'daha değil'in ve gelecek olarak kalanın (koşulsuz konuğun) bilinmemesini; beklenti ufku ve özdeşlik yasası yoluyla bir bilgi nesnesine ve burada var-olan kipine indirgemektedir. Bu bağlamda yapısöküm için konukseverliğin düşünülmesi, hatta kendisi konuksever olan bir düşünmedir denilebilir. Zira yapısöküm; geleneğe karşı, hatta geleneği aşana, geleneğin içinde belirlenemeyene karşı bir konukseverliktir.²⁹ Geleneksel felsefenin sürekli olarak yabancı ve başkası olarak konumlandırıp dışarıda tuttuğu temaları (felsefenin başka'sı olan temaları) karşılayan ve bunları kabul eden bir düşünmedir.

Yapısökümün önemli bir boyutu olarak görülebilecek olan bu konuksever düşünme, konukseverlik izleğini ele aldığıda koşullu ve koşulsuz olan bu iki buyruğu ve bunların ilişkisini dile getirir. "Belirsiz herhangi birini değil, adı, kimliği, nereden geldiği belli olan birini buyur etme buyruğu" ile "herhangi bir bilgi, tanıma veya koşuldan önce, hatta herhangi bir kimlikten ve isimden önce ötekini koşulsuzca buyur etmek buyruğu."³⁰ Bu noktada Derrida 'gelecek-olan' bir başkası'nı koşulsuzca karşılamaksızın ve kabul etmeksizin konukseverliğin olamayacağını ortaya koyar.

'Davet'ten farklı olarak koşulsuz konukseverliği açımlayan 'ziyaret'te ise, zorunlu olarak bir davetli değil de, herhangi bir beklenti ufku olmaksızın her an gelebilecek olan bir başkası vardır. Bir tanrı misafirliği olarak da görülebilecek olan bu durumda, konuk herhangi bir anda ve

²⁶ Jacques Derrida, "Emmanuel Levinas'a Adieu", çev. Ahmet Demirhan, Tezkire (Levinas: Öteki, Etik ve Siyaset) içinde, sayı: 38-39, Vadi Yayınları, Ankara, 2004a, s. 98-103.

²⁷ Zeynep Direk, *Başkalık Deneyimi: Kıta Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*, s. 212.

²⁸ Jacques Derrida, "Şiddet ve Metafizik", s. 75.

²⁹ Michael Naas, "Alors, qui êtes-vous?" Jacques Derrida ve Konukseverlik Sorusu", Çev. Elis Simson, *Cogito*, Derrida Özel Sayısı içinde, Sayı: 47-48, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 242.

³⁰ Michael Naas, a.g.e., s. 239.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

herhangi bir kişi olarak, sormaksızın ve bir koşula bağlı olmaksızın, indirgenemez bir başkası olarak, ev sahibinin beklemesini beklemeden çıkagelendir. Levinas'ın başkası'nın belirişi olarak yüz'ü öne çıkarması, bu koşulsuz karşılama ve kabulün bir ifadesi olmaktadır. "... dünyasal anlam, soyut ve dünyaya dahil olmayan bir başka mevcudiyetle bozulur ve altüst olur. Başkası'nın mevcudiyeti bize doğru gelmek, içeri girmek'tir, ... yüzün tezahürü ziyaretir."³¹ Konuk etme ve konuk olmanın iç içe geçtiği bu konukluk (ziyaret), önceden ne olduğu bilinmeyen ve bir yasaya bağlanamayan bir deneyim olmakta ve gelecekte gelen bir deney olarak görülmektedir. Beklenmedik bir ziyaret olarak koşulsuz konukseverlikte, ev sahibi önceden tanıdığı birisini davet etmediğinden, bu ziyarete maruz kalır. Gelenin kim ya da ne olduğunu bilmediğinden ziyaretin sonuçlarını da öngöremez; "ancak ziyaret bittikten sonra, iş işten geçtikten sonra ne olmuş olduğu hakkında bir karar verebilir."³² Yalnız bu durum, 'gelecek-olan'ın önünü kapatan bir anlama süreci olarak işlemez; çünkü karar 'öncesi'nde verilemez ve her 'sonra' (gelecek-olan) karşısında da yeni bir karar verilemez konukluk deneyimi (başkası'nın karşılanması) söz konusu olacaktır.

Dolayısıyla koşulsuz konukseverlikte karşılama herhangi bir bilginin ya da rasyonel bir sunumun çerçevesinde gelişmez. Burada etiğin riskli ve rasyonel olmayan düzeni, bilgi ufkunu tıkayan bir karar verilemezlik vardır.³³ Hesaplanmaya (evin yasasına) indirgenemeyecek bir aciliyet ve tamamlanabilir olmayan bir bilgi eksikliği vardır. Bu karar verilemez durumda, konuk olan başkası'na karşı verilebilecek tek yanıt, 'hoş geldin' olmak durumundadır. Yani mutlak konukseverlik durumunda, geleni koşulsuzca konuk etmeliyimdir. Derrida'ya göre mutlak konukseverlik, koşulluluğun bir hak ya da zorunluluk olarak yasa ve sözleşmesini kesintiye uğratmak zorundadır. Bilinene değil, mutlak olan'a, bilinmeyene, heterojen olarak kalana yer açmalıdır. "Mutlak konukseverliğin yasa, hakka dayalı konukseverlik ile haklar olarak yasayı kesintiye uğratmayı buyurmaktadır."³⁴

Eğer konukseverlik olayın teşhirine, herhangi bir bilgi veya tanışıklıktan önce Öteki'ne koşulsuz bir açılmaya dayanıyorsa, evimize veya ülkemize buyur ettiğimiz kişinin dost mu düşman mı olduğunu, bize faydasının mı dokunacağını yoksa zarar mı vereceğini, yardım mı yıkım mı getireceğini asla bilemeyiz – hatta bilmemeliyiz. Konukseverlik, Derrida'nın önerdiği gibi ancak bu riskin – bize, ailelerimize, ülkelerimize, hatta tam da bunları tanımlamamızı sağlayan özdeşlik ilkesine yönelen bir riskin bedeline kadar genişletilebilir.³⁵

³¹ Emmanuel Levinas, "Başka'nın İzi", çev. Erdem Gökyaran, Sonsuz'a Tanıklık'ın içinde, haz. Zeynep Direk, Erdem Gökyaran, Metis Yayınları, İstanbul, 2003b, s. 137.

³² Zeynep Direk, *Başkalık Deneyimi: Kita Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*, s. 212.

³³ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, Continuum, London, New York, s. 70.

³⁴ Jacques Derrida, *Of Hospitality: Anne Dufourmantelle Invites Jack Derrida To Respond*, translated by Rachel Bowlby, Stanford University Press, Stanford, California, 2000, s. 25.

³⁵ Michael Naas, "Alors, qui êtes-vous? Jacques Derrida ve Konukseverlik Sorusu", s. 246.

Bu bağlamda koşulluluğun politikayı imlediği noktada, koşulsuz konukseverlik etik bir açılımın zeminini sağlamaktadır. Koşulsuz konukseverlik, konukseverlikte 'gelecek-olan' (olanaksız) olarak bir indirgenemezlik ifade eder ve konukseverlik deneyiminin olanağı olarak kendisini sunar. Derrida konukseverliğin koşullu konukseverlikle sınırlanamayacağını söylemektedir. Bir konukseverlik etiği söz konusudur ve bu etik, "ethos'la, yani ikametle, bir kimsenin yuvasıyla, bildik mesken yeriyile ilgisi olduğu kadarıyla, bir orada olma tarzı, bizi kendimize ve ötekilere, kendimiz olarak ya da yabancılar olarak ötekilere bağlama tarzı olduğu kadarıyla konukseverliktir."³⁶ Böylece etik, konukseverlik deneyimiyle yakınlaştırılmaktadır.

Sonuç olarak konukseverliğin belirli edimleri ve kurumları sonluluğun zorunlu koşulları tarafından sınırlandırıldığından, Derrida'nın sözünü ettiği 'Büyük Konukseverlik Hukuku'nu³⁷ ölçmekte başarısız olurlar. Derrida için koşulsuz ideal ile gerçekliğin koşulları arasındaki bu karşıtlık, bir hoşnutluk ya da umutsuzluk anlamına gelmez; bu farklılıkta (oransızlıkta) bir çağrı ve meydan okuma vardır.³⁸ Bu çağrı, koşulsuzluğun gölgesinde yasaların nasıl daha konuksever yapılabileceğine ilişkin, kişiler ve kurumlar arasında politikanın ötesinde olan adına gerçekleşen politik bir yapısöküm pratiği olarak okunabilir. Yapısöküm geleceğe açık olmaya, 'gelecek-olan'a konuksever olmaya çağrı yapar. Bu durumda "konukseverliğin ne olduğunu daha bilmiyoruz" tümcesi; konukluğun, gelmesi beklenenin açılımı olduğuna işaret etmektedir. Çünkü konukluğun belirlenimi ve deneyi, ulusal ya da uluslar arası hukukun zorundallıkları ve politik sınırlandırmaları dışında, tarihin ötesinde bir geleceği vaat etmektedir. Bu 'daha değil'; gelecekte gelecek olarak kalanın, konukseverliğin çağrısının ve bilmediğimiz kendisini çağırmanın boyutunu ifade etmektedir.³⁹ Gelecek olan ve kendisini burada olarak sunmayan konukseverlikte, bu gelme'ye koşulsuzca bir karşılamanın, kabul etmenin ve ağırlamanın bağışlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda konuksever bir sorumluluğun etik ve politik içerimleri ve bunlar arasındaki ilişkinin (olanaksız-olanaklı, sonsuz-sonlu, koşulsuz-koşullu) değerlendirilmesi, bağışlama düşüncesinin de konukseverlikle ilişkilendirilmesi yoluyla yapılmaya çalışılacaktır. Etik ve politika arasındaki aporetik yapı ve bu yolla düşüncenin beklediği çifte talep ya da çifte bağ (*double bind*) ve sorumluluk açılanmaya çalışılacaktır.

Konuksever Bağışlama

Derrida'nın bağışlama düşüncesi de, 'bağışlama'nın kendi sınırları içinde belirsiz, çift-anlamlı, kendi temellerinde kırılğan bir kavram olduğu şeklinde kendisini gösterir. Bu bağlamda konukseverlik düşüncesi ve deneyimiyle sıkı bir şekilde bağlantılandırılabilir ve kurulacak ilişki yoluyla, etik ve politik uzamın iç içe geçmesi gereken boyutlarını ortaya

³⁶ Jacques Derrida, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, s. 29.

³⁷ Jacques Derrida, a.g.e., s. 30.

³⁸ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, s. 70.

³⁹ Jacques Derrida, "Konuksev(-er-/mez-)lik (Hostipitalité)", s. 60.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

koymamıza olanak sağlayabilecek bir bağışlama düşüncesinden söz edilebilir. Derrida "ilkece, bağışlamanın sınırı, ölçütü, itidali, hangi noktaya kadar"ı yoktur."⁴⁰ derken, koşulsuz bir bağışlama düşüncesine zemin hazırlamaktadır. Bağışlama bu anlamda konukseverlikte olduğu gibi başkası'yla olan ilişkide, mutlak ve koşulsuz bir karşılama izleğine paralel olarak, başkası'ndan gelen şiddeti absorbe etme, hatayı ve suçu karşılama olmaktadır.⁴¹ Koşulsuz karşılama ifadesini bulan mutlak konukseverlikte olduğu gibi, saf bağışlama da koşulsuz olmalıdır. Konukseverlikte olduğu gibi, koşulsuz (olanaksız) bağışlama (bağışlanamayan) ile koşullu bir bağışlama (bağışlama olmayan) arasındaki açmaz (aporia) yine kendisini göstermektedir. Bağışlama sosyal, politik bir normalliği yeniden kurma motifiyle işlediğinde, yani bir normalleştirme çabası içinde, saf olarak kalamaz. O her türlü olanaksızlığına rağmen, tarihselliğin olağan akışını durduran bir tekilliği gözetmek durumundadır. Bağışlama düşüncesindeki bu gerilim, Derrida'nın metninde şöyle ifade bulur:

Şimdi bağışlama kavramının kendisine yaklaşmak için, mantık ve sağduyu şu paradoksla hemen uzlaşır: bana öyle geliyor ki, şu olgudan başlamak gerekir: evet bağışlanamaz-olan vardır. Aslında bağışlanacak tek şey, bu değil midir? Bağışlanma talebinde bulunan tek şey? Eğer bağışlanabilir görünen şey, kilisenin 'bağışlanabilir günah' dediği şey bağışlanmaya kalkılırsa, o zaman bağışlama fikrinin kendisi ortadan kalkar... Buradan, kendi kuru ve acımasız formalitesi içinde tanımlanabilen aporia, merhametsizce ortaya çıkar: *Bağışlama, yalnızca bağışlanamaz-olanı bağışlar...* Eğer varsa, yalnızca bağışlanamaz-olanın var olduğu yerde bağışlama vardır. Bu, bağışlamanın, kendisini, kendi olanaksızlığı olarak ilan etmesi gerektiği anlamına gelir. O, yalnızca olanaksız olanı gerçekleştirirken olanaklı olabilir.⁴²

Bağışlanamaz-olanın bağışlanması söz konusu olmadığı takdirde, bağışlama düşüncesi de gücünü kaybetmektedir. Pişmanlık duymayanlara ve bağışlama (af) dilemeyenlere bile koşulsuz, merhametli, sınırsız, ekonomik-olmayan bir şekilde karşılıksız bahşedilen bir bağışlama düşüncesidir bu. Aksi takdirde politik uzlaşma ve normalizasyona dayanan ve her zaman için çıkar gözetilen bağışlama, bir değişim mantığı (koşullu mantık) içinde başkası'nın başkalığını indirgeyecek ve karşılanan ya da bağışlananın başkası (tekel olan) değil, aynılık olmasına yol açacaktır. Yani bağışladığını iddia eden kişi aslında, af dilediği ölçüde karşısındakini (suçlu olanı) hiçbir zaman bağışlamamış olacaktır. Bundan dolayı 'saf bağışlama', hiçbir eylem suçlunun kendisine indirgenemediğinden, bir kefaret ya da uzlaşma (cezanın) ufkunun ötesinde olmak durumundadır.⁴³ Affetmenin koşulu olarak suçlunun değişmesi koşulunun bulunduğu bir bağışlama, bağışlamanın olanağı için suçlunun olması ve suçlunun suçlu olarak

⁴⁰ Jacques Derrida, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, s. 39.

⁴¹ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, s. 71.

⁴² Jacques Derrida, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, s. 44.

⁴³ Jacques Derrida, a.g.e., s. 49.

bağışlanması düşüncesini ihlal eder. Suçlu suçlu olarak bağışlanmadığı takdirde, kurban da kurban olmaktan çıkacak ve kurbanın suçunun, suçlunun suçunu karşılayamaması söz konusu olacaktır. Bu noktada Derrida'ya göre, "bağışlama bir uzlaşım terapisi değildir ve asla olmamalıdır"⁴⁴; çünkü bağışlama, suçlu ve kurban olarak iki tekilliğin radikal farklılığına dayalı asimetrik bir ilişkinin ifadesidir.

Saf bağışlama ile bağışlamanın politik olanakları arasındaki fark, politikanın her zaman hesaplanabilirliğe ve çıkara dayalı olmasına dayanır. Bir anlamda saf bağışlama, bağışlamanın olanaksız olanaklılığının koşulu olarak işlev görmektedir denilebilir. Yani yargılamayla, sosyal ya da politik olanla hiçbir ilgisi olmaması gerekir. Ancak 'Konukseverlik Yasası'nın mutlak konukseverlik üzerinden etkili olabilmek için, kendisini koşullandıracak olan konukseverliğin edim ve kurumlarına ihtiyaç duymasında olduğu gibi; mutlak bağışlamanın saflığı da kendisini bir dizi koşula bağlamalıdır.⁴⁵ Bu bağlamda etik ve politik olana dair önemli bir referans ilişkisi kendisini gösterir. Bir anlamda bağışlamanın somut pratik ve edimlerinin saf bağışlama düşüncesine referansta bulunduğunu ve bu gerilimli ilişkinin çifte bir talebi beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz. Bağışlama düşüncesi kendisinin koşulsuz saflığından yoksun kalır kalmaz çöküyor olsa da; Derrida'ya göre bağışlama, yine de kendisi için heterojen olan şeyden, koşullar düzeninden, pişmanlıktan, yani toplumdan, politikadan ve tarihten de ayrı tutulamamaktadır. Burada yapısökümün işleyişindeki metafizik karşıtlıklar arasındaki hiyerarşinin dönüştürülmesi ve çok anlamlılıkla ilişkilendirilebilecek bir karar verilemezliğin ortaya çıkarılması⁴⁶ stratejisinin bir uygulaması söz konusudur. Derrida uzlaştırmaz, ama yine de ayırlamaz bu iki kutup arasındaki ilişkiyi şöyle betimler:

Bu iki kutup, *koşulsuz* ve *koşullu*, mutlak biçimde heterojendir ve biri diğerine indirgenemez olarak kalmaları gerekir. Yine de ayırlamazlar: bağışlamanın etkin, somut, tarihsel hale gelmesi istenirse ve bu gereklidir; bağışlamanın şeyleri değiştirerek erişmesi, gerçekleşmesi istenirse, bu saflığın, kendisini, her türden bir koşullar dizisine (psiko-sosyolojik, politik) bağlaması gerekir. Kararlar ve sorumlulukların alınması, bu iki uzlaştırmaz, ancak ayırlamaz kutup arasındadır.⁴⁷

Koşullar serisinin başını çeken bir koşulsuz bağışlama fikri söz konusu gibi görünmektedir. Dolayısıyla serinin başı olarak saf ve koşulsuz bağışlamada, olanaksızlığın bir çılgınlığı gibi görünen hiçbir kesinlik ve anlaşılabilirlik yoktur. "Kendisinden, paradoksal biçimde bütün olanaklı bağışlamaların kesin unsuru olarak söz ettiğimiz bağışlama olanaksızlığı."⁴⁸

⁴⁴ Jacques Derrida, a.g.e., s. 52.

⁴⁵ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, s. 72.

⁴⁶ Zeynep Direk, "Derrida'nın Düşüncesinin Fenomenolojideki Kaynakları", *Çağdaş Fransız Düşüncesi içinde*, Epos, Ankara, 2004, s. 151.

⁴⁷ Jacques Derrida, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, s. 55.

⁴⁸ Jacques Derrida, a.g.e., s. 59.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

Böylesi bir bağışlamada başkılığın, özdeş olmayışın ve kavranabilir olmamanın indirgenemezliği vardır ve Derrida bu anlamda bağışlamanın çılgın olması gerektiğini söylemektedir.

Konuk etme ve bağışlama, anlam kazanabilmesi için, somut yasallığın (otoritenin) ve uzlaşım süreçlerinin (yargılamanın) ötesinde bir boyutu da içermek durumundadır. Çünkü her zaman için saf bağışlama vizyonu ile politikanın pragmatik uzlaşım süreçlerinde işleyen bir toplum gerçekliği arasında bir parçalanmışlık kendisini gösterir. Ve yasanın ideal ve empirik bu iki kutbunun birbirine indirgenemez olarak kalması ve yine de ayrılamaz olması, yasayı değiştirmek için 'bağışlamanın hiperbolik etik vizyonu'na⁴⁹ başvurmayı gerekli kılmaktadır. Bu fark, aciliyeti içinde, şimdi ve burada, beklemeksizin yanıt ve sorumluluk ilham eden çağrı'nın kendisi olmaktadır.⁵⁰ Yine de en saf, en gerekli bilgi ile sorumlu karar arasında bir uçurum kalır ve Derrida için (hem etik hem politik) sorumluluğun koşulu, karar verilemezlik olur. Etik ne yapılması gerektiği bilinmediği noktada, bilgiyle eylem arasındaki uçurumda, varolmayan yeni kuralı icat etmek için sorumluluk üstlenmek gerektiğinde⁵¹, yani bir karar verilemezlik konumunda karar verme durumunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla "çözülemez açmazlar olmadan sorumluluk, karar verilemezlik deneyimi olmadan bir karar olamaz."⁵² Bu karar verilemezlik deneyimi; yasa için, politik ve etik olan için, erişilemez olarak kalmakta ve 'gelecek-olan'ın henüz gelmemiş, ancak burada ve şimdi olan üzerindeki gölgesi gibi durmaktadır. Politika ötesi bir ilkeden politik bir ilke oluşturmanın beklenen bu geleceği, bütün sırrı içinde, beklemeden beklemenin aciliyetine gönderme yapar.

Seçim (konuk etme ve bağışlama), tam bir bilgi eksikliğinin olduğu yerde, kesinlik talebinden başışık olarak 'gelecek-olan' adına, ev sahibi ve kurban tarafından konuğa ve suçluya bağışlanmalı ve konuk edilmelidir. "Gelecek, bize daha fazla bilgi vermeyecek, çünkü onun kendisi bu seçim tarafından belirlenmiş olacak. Burada, sorumlulukların, her bir anda somut durumlara, yani beklemeyen, bize sonsuz tartışma için zaman tanımayan durumlara göre, yeniden değerlendirilmesi gerekir."⁵³ Her yeniden değerlendirme, bağışlama ve konuk etmenin eşliğinde, "seni başışılıyorum" ya da "seni konuk ediyorum"un karar verilemezliğini yeniden yaşatır. Bu 'kabul etme', her seferinde kendisini farklılığı (yenilenmesi) içinde yinelemelidir. Ancak böylesi bir karar verilemezlik, iktidarsız (koşulsuz ve egemenliksiz) bir bağışlamanın zeminini oluşturur.

Politik olanın ötesinde bağışlamanın bağışlama olabilmesi için bağışlanamaz-olan'ın bağışlanmasının olanaklılığı, düşünce için bir çılgınlık⁵⁴ gibi görünse de; olanaksızın talep edilmesi, olanaklının olanaklılığının koşulu olarak, sessizliğin (konuk olmanın) ve göz yaşlarının

⁴⁹ Jacques Derrida, a.g.e., s. 61.

⁵⁰ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, s. 72.

⁵¹ Jacques Derrida, "Teoriyi İzlemek", çev. Ebru Kılıç, *Teoriden Sonra Hayat'ın İçinde*, der. Michael Payne, John Chad, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004b, s. 33.

⁵² Eddo Evink, "Patočka ve Derrida: Sorumluluğun Açmazları", Çev. Ekrem Ekici, *Cogito*, Derrida Özel Sayısı içinde, Sayı: 47-48, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 265.

⁵³ Jacques Derrida, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, s. 66.

⁵⁴ Jacques Derrida, a.g.e., s. 69.

(suç işlemenin) kendisini yeni bir 'gelecek-olan'a taşıması noktasında düşüncenin en pratik görevi olarak durmaktadır (beklemektedir). Cezalandırılmayan şeyin bağışlanamayacağı düşüncesinden kurtulmak bu şekilde olanaklıdır. O halde koşulsuz bağışlama; tarihin, politikanın ve hukukun düzenine ve olağan normalleştirme süreçlerine heterojen olarak kalmalıdır. Belki bu doğrultuda konuksever bir bağışlama etiğinden söz edilebilir ve koşulsuz bir konukseverliğin bağışlayıcılığını düşünmek olanaklı olabilir.

Konukseverlik ve bağışlama bağlamında politik bir sorunun, yani olanaksız olanaklının edimselleşebilmesi, kendisini 'gelecek-olan' adına 'belki' kipinde açması yoluyla olacaktır. Bu noktada 'gelecek-olan', şimdiki önelemektedir.⁵⁵ Olanaksızlığı içinde tarihin akışı, ancak böylesi bir gelecek kipi yoluyla kesintiye uğratılabilir. Aksi takdirde kendisini aynılaştıran hiçbir gelecek, 'belki' olmayanın içinden doğma olanağı bulamayacaktır.

Etik (Sonsuz Olan) ve Politika (Sonlu Olan)

Konukseverlik ve bağışlama düşüncesinin içinde yer aldığı ve aynı zamanda ortaya çıkardığı etik ve politik olanın konumu ve ilişkileri, Derrida'nın düşünmesinde bir sorumluluk talebi olarak kendisini duyurmaktadır. Konukseverlik ve bağışlama izleğinin, başkası'yla olan ilişki temelinde toplumsal ve politik olan kurumsallaşmalara ve kurumsallaşmaya direnen etik alana ilişkin bir açıklama yapma zemini sağladığını söyleyebiliriz. Bu temalar ışığında düşünmenin etik ve politik alan üzerindeki işleyişi, etik ve politik olanın açmazlarını sergilememize de olanak sağlayacaktır. Bu noktada konukseverlik etiği ile konukseverlik politikası ya da yasası arasındaki ilişkinin de açık kılınması gerekmektedir.

Derrida'nın düşünce yolu izlendiğinde, kendisini örtük olarak sunan bir Levinasçı bağlanmadan Kant'la bir karşılaşmaya doğru giden bir hareket söz konusu edilebilir.⁵⁶ Konukseverlik, adalet ve etik; bu doğrultuda bizi göçmenlik politikası, sığınma kentleri, uluslar arası yasa ve insanlığa karşı suçlar gibi somut sorunlara yönelmektedir. Bu durumda adalet ve yasa arasındaki ilişki, etik ve politika arasındaki ilişkiyle bir koşutluk gösterir. Yasanın sınırlılığı (sonluluğu) adaletin çağrısı'nı ölçmekte başarısız olsa da, verili sosyopolitik kurumsallaşma içinde bu sınırlılığa işaret edilmesi adaletin (sonsuzluğun) kendisi olarak sunulmaktadır. Yani yapısökümün tanıklığında adalet, yasayı ve onun kurumlarını 'gelecek-olan' adına bir hayalet gibi etkilemektedir.⁵⁷ Başkası'nı karşılama olarak konukseverlik bu bağlamda, Derrida için adalet ve etik olmaktadır.

Etiğin olanaklılık koşulu konukseverlik olduğundan, etik her durumda karşılama ve başkası'na yer açmadır. Ancak başkası'na yer açma, konuk edenin evinde olmasını ve ev üzerindeki egemenliğini varsaydığından koşullu ve sınırlı olarak da kendisini gösterir. O halde sınırların açılacağı koşulsuz bir karşılama, hayaletsi bir eterlik içinde buharlaşmaması için

⁵⁵ Jacques Derrida, "Loving in Friendship: Perhaps – the Noun and the Adverb", translated by George Collins, in *Politics and Friendship*, Verso, London, New York, 1997, s. 29, 37.

⁵⁶ Hent de Vries, *Derrida nad Ethics: Hospitable Thought*, s. 172.

⁵⁷ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, s. 66.

belirli yasalarla somutlaştırılmak zorundadır. Yani ev sahibinin (politikanın) sonluluğu belirli sınırlar empoze etse bile, konukseverlik cisimleşmiş bir ev sahibine ihtiyaç duyar.⁵⁸ Dolayısıyla Derrida başkası'nı, "hep koşulsuz bir biçimde hoş karşılamaya çalışmaktadır, ama bunu hep belirli bir dönem ve dille damgalanmış özel bir metnin veya bağlamın içinden"⁵⁹ yapmaktadır. Bu açıdan koşulsuz ideal (etik) ile gerçekliğin koşulları (politika) arasındaki bu karşıtlığın işlevi, yasaların nasıl dönüştürülebileceğini ve nasıl daha konuksever kılınabileceğini düşünmeye yol açmasıdır. Fakat yine de koşulsuz konukseverliğin edimsel biçimlerinin (koşullandırılmış biçimlerinin), kendisinin soluk kopyaları olduğu bir konukseverlik hakikati ya da özü olduğunu düşünmekten özellikle kaçınmak gerekir. Yani koşulsuz konukseverlik bir konukseverlik ideası değildir, kozmopolit hukukun ve dünyanın kendisine doğru ilerlediği teleolojik bir sürecin nihai noktası da değildir.⁶⁰ Bu anlamda etiğin, politik olanın ideası olmadığı söyleyebiliriz.

Konukseverliğin sorumlu bir şekilde düşünülebilmesi için, Derrida'nın konukseverlik anlayışında kendisini açık bir şekilde gösteren mutlak konukseverlik ile edimsel kurumları, gelenekleri, kodları ve yasaları içinde konukseverlik politikalarının özellikle ayrı tutulduğuna dikkat çekmek önemlidir. Dolayısıyla Levinas düşüncesinde analiz edilen konukseverlik etiği ile Kant'ın kozmopolit hukuk anlayışı zemininde gündeme getirilen koşullandırılmış konukseverlik politikası arasındaki geçiş ya da iç içe geçme sorunu, ana sorunu oluşturmaktadır. Bu sorun koşulsuz ile koşullu, olanaksız ile olanaklı ve sonsuz ile sonlu olan arasındaki ilişki sorunu olarak okunabilir. Bu iki kutup aynı zamanda adalet ile yasayı, yani hesaplanamaz olan ile hesaplanabilir olanı imler. Ancak Derrida'ya göre bu iki kutup arasındaki ilişki; temellendirmenin, türetmenin ya da nedenselliğin doğrusal ve hiyerarşik bir düzeniyle sağlanamaz.⁶¹

Koşulsuz ve sınırlı konukseverlik arasındaki ilişki, bir adalet talebi olarak 'Büyük Konukseverlik Yasası' ile somut yasalara dayalı haklar arasındaki ilişki olarak da görülebilir. Bu yasaların Yasa'sı, diğer yasalar gibi olmasına karşılık, serinin içinde ama seriyi başlatan bir Yasa olarak iş görmektedir.⁶² Dolayısıyla mutlak konukseverlik, politikanın içinde ama ötesindedir (beyond-in). Bu durum, etik olanın içkinliği içindeki aşkınlığıdır.⁶³ Adaletin yasayı dönüştürme olanağının; her zaman için mutlak ve belirlenemez olarak kalan adaletin, yasanın ötesinde olması yoluyla ve yasanın sadece ona tanıklık etmesinde olduğu gibi.

İşte konukseverliğin ve aynı zamanda bağışlamanın da bu iki formu, eşzamanlı olarak birbirlerini hem içermekte hem de dışlamaktadırlar. Bu bağlamda sorumluluk ile etiğin, etik ile politikanın, politik olan ile politikaların birbirleriyle aralarında katı bir ayırım olmaksızın eş-içerimleri vardır. Bir bakıma bu durum, sonsuz ve sonlu olan arasında aporetik bir ilişki olduğu anlamına gelir. Paradoksal bir biçimde, bir kavram ya da alan

⁵⁸ James Smith, a.g.e., s. 71.

⁵⁹ Michael Naas, "Alors, qui êtes-vous? Jacques Derrida ve Konukseverlik Sorusu", s. 243.

⁶⁰ Alex Thomson, *Deconstruction and Democracy: Derrida's Politics of Friendship*, s. 91.

⁶¹ Hent de Vries, *Derrida and Ethics: Hospitable Thought*, s. 181.

⁶² Alex Thomson, *Deconstruction and Democracy: Derrida's Politics of Friendship*, s. 91.

⁶³ Hent de Vries, *Derrida and Ethics: Hospitable Thought*, s. 190.

(etik ve politika) ayırıcı eklemlenmesini kazandığı anda, kendisinden kaynaklandığı alanın üzerine geri yansımaktadır.⁶⁴ Bunlar karşıt olmakla beraber, birbirine bağımlı hareketlerin bir geçişi olarak görülebilirler. Her biri diğerinin olanaklılığını sağlamaktadır. Birinin diğerine indirgenemez olarak kalması ve yine de ayrılamaz olmaları bu anlama gelir. Bu ilişki biçimindeki bağlanma ve ayrılma hareketine Derrida, 'sériature' (série-rature) demektedir.⁶⁵ Bu terim, sonsuz (etik-adalet) ve sonlu (politika-yasa) arasında sürekli olarak kurulan ve her defasında silinip yeniden kurulması gereken bir diziselliği ifade eder. Bu bağlamda yapısökümün 'bitmek tükenmek bilmez bir deneyim' olarak tanımlanması da anlamını bulmaktadır. Politikanın silmeye çalıştığı tekilliğin (adaletin) gözetilmesi ve yeniden hesaplanamaz olanı hesaplaması gereken politik stratejilerin⁶⁶ belirlenmesi, bu yolla olanaklı olur.

Bu doğrultuda saf konukseverlik ve bağışlamanın, olanaklı kıldığı şey tarafından (koşullu ve sonlu olan politika) olanaklı kılındığı söylenebilir. Birbirlerine indirgendiği takdirde değer ve güçlerini kaybeden, ama yine de birbirlerini koşullayan bir koşulsuz (saf) ve koşullu (somut) alan söz konusudur. Konukseverlik ile bağışlamanın, etik ve politika ilişkisindeki açmazı budur. Bu açmaz; sınırlandırılmış kurallarla ve sonlu yasa altında hesap ederken, hesaplanamaz olan bir tekillikle (sonsuz olanla) karşılaşmaktır. 'Gelecek-olan'ı kabul edebilmenin koşulu olarak bu açmaz, yapısökümün çifte bağlanmışlığını ve talebini göstermektedir.⁶⁷ Bu bağlamda etik ve politik sorumluluk, olanaklı ve olanaksız üzerine olanaksızla karşılaşmayı gerektiren bir düşünmeye dönüşür.

Koşulsuz ve olanaksız olan erişilemez gibi görünse de, konukseverliğin ve bağışlamanın koşullarına koşulsuz olan adına müdahale edilmesi gerekmektedir.⁶⁸ Adalet idesinin sonsuzluğu temelinde işleyen indirgenemez tekillik ve hesaplanamaz olan, her zaman için somut tekil bağlamı içinden yeniden değerlendirilmeli ve düşünülmelidir. Adil olana karar verme sorumluluğu ve adaletin (etiğin) yasayla (politikayla) arasındaki ilişkide kendisini gösteren bu karar verilemezlik, etiğin de koşuludur. Sorun başkası'nın tekilliği ile yasanın evrenselliği arasında ortaya çıkmaktadır. Esas soru, etiğin açılışı olarak koşulsuz, sonsuz konukseverliğin; belirli bir politik ve hukuksal pratikte nasıl düzenleneceği sorusudur. Koşulsuz konukseverliğin sonsuz talepleri nasıl politikaya çevrilecektir? Başkası olarak konuk, tekilliği içinde nasıl karşılanacaktır? Bu soruları tersine çevirerek de sorabiliriz. Politik ve hukuksal pratik, koşulsuz bir konukseverlik etiği yoluyla nasıl dönüştürülebilir ya da iyileştirilebilir? Politikanın zorunlu ve sonlu koşullar çemberi (ya da değişim ekonomisi ve uzlaşım süreçleri) nasıl kesintiye uğratılabilecektir? Konuk edilen kişiye hangi yasalar, ne şekilde dayatılacaktır?

Derrida'ya göre yasa ve kurumların eleştirisini yapabilmek için, yasayı adalete sevkeden 'gelecek-olan' koşulsuz bir konukseverliğin sürekli

⁶⁴ Hent de Vries, a.g.e., s. 174-175.

⁶⁵ Hent de Vries, a.g.e., s. 174.

⁶⁶ Zeynep Direk, *Başkalık Deneyimi: Kıta Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*, s. 215.

⁶⁷ Zeynep Direk, a.g.e., s. 214-215.

⁶⁸ Alex Thomson, *Deconstruction and Democracy: Derrida's Politics of Friendship*, s. 93.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

gözlenmesi gerekmektedir. Koşulsuzluk yitirilmeksizin etikten yasayı türetme sorunu, olanaksızlığı içinde yine de zorunlu bir ilişkiyi gerektirir. Çünkü politika zorunlu bir başarısızlık gibi durmakta, ancak etikten etkilendiği için konuksever bir karşılama yoluyla da başarı talep etmektedir. Bu yüzden etik ve politika ilişkisinde, her başarının bir kaybın başarısı olduğunu söyleyebiliriz. Her kayıp da, bir başarı olarak yeni olan'a açılan bir karşılamanın kaybıdır. Böylece yapısöküm, yasa ile adalet arasında, aynı zamanda *différance*'ın da bir hareketi olan, yasalardan adalet ve adaletten yine yasalara bir salınım hareketi yapmaktadır. "Adalet her zaman yasanın güçle yürürlüğe koyulmasından farklı olacaktır ve yasanın zorlayıcılığı tarafından ertelenecektir. Adalet sürekli olarak ertelendiği için, her zaman gelecek olan olarak kalacak, o ancak açmazlar ve çifte zorunlulukla şekillenecektir."⁶⁹ O halde yasa ve adalet arasında, şimdi ve gelecek arasında hayaletimsi bir boşluk vardır ve gelecek olan adalet adına yapısöküm burada yerleşir. Bu bağlamda yapısöküm, politik bir pratik olarak 'gelecek-olan'ın hayaletinin buyruğundadır.⁷⁰ Bu ilişki, tekelliğin evrensel olanla ilişkisidir ve bu doğrultuda Derrida, "etik ile politikanın birbirini sorguladığı açmazın açıklanmasına anlamlı bir katkıda bulunmuştur."⁷¹

Adalet, etiğin bir taşıyıcısı olarak bağlamın tekelliğine bir gönderme yaparken; yasa, politikanın taşıyıcısı olarak yasal sistemlere ve kurumlara gönderme yapar. Yani adalet koşulsuz, hesaplanamaz ve olanaksız olarak başkasıyla ilişkiyi olumlamaktadır. Adalet yasanın kendisi değildir, yasanın geliştirilmesine ve yapısökümüne uğratılmasına yönelik tetikleyici bir güdü ve harekettir. Yasayı aşan ve ona direnen bir güç olarak her bir bağlamın tekelliği içinde, yasanın yeniden yorumlanması ve yeniden değerlendirilmesidir. Dolayısıyla yasada somutlaştırılmaya çalışılmadığı sürece, adaletin çağrısından söz edilemez.⁷²

Tekil olana ve evrensel olana ilişkin bu iki buyruk arasındaki (etik ve politik) gerilim, müzakereye ve çifte bağın (talebin) aporetik yapısına işaret etmektedir denilebilir. Etik ve politik sorumluluk, her zaman için tekil bir başkılığın çağrısıyla başlar ve tekil olan başkası her zaman için evrensel olan yasalılığı parçalar. Etik bu tekil ve evrensel olan arasındaki gerilim olarak, bir adalet düşüncesini ifade etmektedir. Yapısökümün de iki uç arasındaki bu salınım hareketi, mutlak ve hesaplanamaz adalet ile çıkarlar ekonomisindeki hesaplanabilir yasa arasındadır. Hesaplama ve açmazlarla örülü seçim arasındaki gerilim, rasyonel hesaplama ile çılgınlık arasındadır.⁷³ O halde mutlak olan koşulsuz konukseverlik istemi, tekil bağlamlarda koşullu konukseverliğin yasaları ile uzlaştırılmak (müzakere) durumundadır. Etik ve politik olarak sorumlu karar; ancak böyle bir müzakere yoluyla tekil bağlamın içinden olanaklıdır. Bu açıdan Derrida'nın etik ve politika anlayışında konukseverlik, koşulsuz için duyulan

⁶⁹ Eddo Evink, "Patočka ve Derrida: Sorumluluğun Açmazları", s. 264.

⁷⁰ James Smith, *Jacques Derrida: Live Theory*, s. 79-80.

⁷¹ Zeynep Direk, "Levinas ve Kierkegaard: Etik ve Politika", Baykuş, sayı: 1, Alef Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 158.

⁷² Mark Dooley & Liam Kavanagh, *The Philosophy of Derrida*, Acumen, Stocksfield, 2007, s. 113-114.

⁷³ Eddo Evink, "Patočka ve Derrida: Sorumluluğun Açmazları", s. 264.

arzu ile koşullu olan'ın zorunluluğu arasında bir müzakere olarak görülmektedir.⁷⁴ Bu iki uzlaştırılmaz ve ayrılmaz talep arasında, gerilimin her iki kutbu arasında, "konukseverliğin ne olduğunu bilmeme" anlam kazanmaktadır. Bir eşik olarak konukseverlik, onu bildiğimiz anda, artık bilmediğimiz, aşılması gereken bir olanaksızlığın deneyimini duyurur.⁷⁵ Ve kendini sınırladığı eşikte, eşiğin iki tarafının da sınırsızlığında, sürekli gerçekleştirilmesi gereken bir ilişkinin aporetik ilişkiselliği olur.

Sonuç

Etik ve politik olan, Derrida'nın düşünmesinde merkezi bir konumda bulunmaktadır. Başkası karşısındaki adalet arzusunun yönlendirdiği ve yapısökümün bir başka ifadesi olarak okunabilecek bu motif, özellikle etik ve politika ilişkisini somutlaştıran konukseverlik ve bağışlama düşüncelerinde açılabilir olanağı bulmaktadır. Geleceğin, henüz gelmemiş olan tüm bilinmeyen başka'lara bir açıklık olarak düşünüldüğü ve başkasıyla girilen etik ve politik ilişki dolayımında anlamlandırıldığı bu çifte talep, beklenmedik olan'ın gelenek tarafından önünün kesilmesine karşı bir meydan okumadır. "Başkası'nın bu olumlanması, ya da Derrida'nın söylediği şekliyle 'başkalık', yapısökümü yönlendiren ve harekete geçiren arzudur."⁷⁶ Hem konukseverlikte hem de bağışlamada kendisini öne çıkaran bu düşünce, başkası'nın konumuna ve kabulüne ilişkin yeni bir düşünme (başka türlü bir düşünme) biçimidir. Bu bağlamda politikanın kendisine bağlı olabileceği ve etiğin kendisi içinde belirlenebileceği bir konukseverlik olarak yapısöküm etkinliği, bir 'sanat ve şiir' olarak düşünülebilir.⁷⁷ O halde konukseverliğe; şiirselliği içinde başkası'ndan gelecek olan anlamlara (kavramsal olana indirgenemeyen imgelere), her tekil bağlamda bir şiiri yeni baştan okurcasına açık olunmalıdır.

Bu bağlamda konukseverliğin koşulsuzluk (ya da saflık) istemi yoluyla yasa ve kurumların daha konuksever hale getirilmesinin koşulu, koşulsuz (sonsuz) konukseverliğin ancak koşullu (sonlu) konukseverliğin yasaları dolayımında anlaşılabilir olması gibi görünmektedir. Çünkü konukseverlik ancak koşullu yasalar yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Bu anlamda ev sahibinin ödevi, koşulsuz konukseverlik Yasa'sı (etik) ve koşullu konukseverliğin zorunlu yasaları (politika) arasında bir müzakereyi sağlamaktır. Dolayısıyla sadece koşullu olanla hareket eden bir konukseverlik öngörülebilir ve kendi içinde kalmaktayken, sadece koşulsuz olanla hareket eden bir konukseverlik ise boş ve faydasız olmaktadır.⁷⁸ Yani konukseverlik ve bağışlama, tarihsellik ve koşulluluk ağı içerisinde söz konusu edildiği takdirde; koşulsuz bir konukseverlik, saf bir bağışlama ve adalet arzusu kendisini yasa ve koşullu olan üzerinden gerçekleştirebilmektedir. Bu hem birbirine indirgenemez hem de

⁷⁴ Mark Dooley & Liam Kavanagh, *The Philosophy of Derrida*, s. 112.

⁷⁵ Jacques Derrida, "Konuksever(-er-/mez-)lik (Hostipitalité)", s. 66-67.

⁷⁶ Mark Dooley & Liam Kavanagh, *The Philosophy of Derrida*, s. 108.

⁷⁷ Michael Naas, "Alors, qui êtes-vous? Jacques Derrida ve Konukseverlik Sorusu", s. 240.

⁷⁸ Mark Dooley & Liam Kavanagh, *The Philosophy of Derrida*, s. 108.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

birbirinden ayrılamaz bir koşulsuz-koşullu, olanaksız-olanaklı temelinde etik ile politika ilişkisidir. Bu bağlamda bu iki konukseverlik ve bağışlama rejimi aynı zamanda çelişkili (çatışkılı) ve birbirinden ayrılamazdır. Hem birbirini içerirler, hem de biri diğerini dışarıda tutar. Biri diğerini dışarıda tuttuğu anda işbirliği içerisindedirler. Biri diğerini kapsadığında ayırırlar, eşzamanlı olmaksızın eşzamanlıdır. Birbirlerine kendilerini gösterdiklerinde, hem daha çok hem daha az konukseverdirler, hem konuksever hem konuksevermezdirler.⁷⁹

Sonuç olarak günümüzün küreselleşen ve aynılaşan dünyasında, etik ve politika ilişkisinde 'gelecek-olan'a dair konuksever bir karşılayışın nasıl olabileceği üzerine sürekli olarak yeniden düşünmenin gerekliliği ve aciliyeti ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Derrida için konukseverlik, eşik üzerindeki aporetik felcin aşılması gereken bir şey olduğuna işaret eder.⁸⁰ Böylece hataların *bağışlandığı*, başkası'nın *konuk edildiği* bir durum felsefenin bir ideali olarak değil, fakat somutluğu içinde felsefenin (etik ve politikanın) '*gelecek-olan*'ı olarak açıklanabilir. Tarihsel olanın tarihselliği ve koşullu olanın koşulluluğu ancak bu koşulsuzluk ve 'gelecek-olan' olanaksız olanaklılık yoluyla anlamlandırılabilir gibi görünmektedir.

Dolayısıyla bağışlanan bir konukseverlik ve konuksever bir bağışlama pratiği; adil olan adına 'adalet'in, bağlayıcı yasa üzerindeki gölgesi ve meydan okuması olmalıdır. Bu '*pratik*'; pratiğe geçirilemediği, pratik üzerinde etkide bulunmadığı sürece, yaşam ve ölüm birbirlerine dönüştürülemez, başkası'nın indirgenişi içinde yok sayılması ve teori içinde aynılaştırıcı bir yineleme sürdürülecektir. Öyleyse eylemsel pratiğin yanıtı, kararın hiçbir zaman kararından emin olamadığı bir *risk*in ve *belirsizliğin* ortasında, yani karar verilemez olanın sorumluluğunda bu yanıt; başkası'na *konuksever bir bağışlama* içinde bir *konukseverliğin bağışlanması* doğrultusunda gelecek olmalıdır.

'Belki' de hiçbir '*olanaklı*', '*olanaksız*' olmadığı takdirde olanaklı olamamış ve olamamaktadır. Ve 'gelecek-olan' 'belki'nin kendisi olacak, 'belki'nin hiç duyulmamış, bütünüyle yeni bir deneyimi olabilecektir.⁸¹ İşte bu olanaklılığı, '*gelecek-olan*'ın *koşulsuzluk* (olanaksızlık) talebi olanaklı kılmaktadır. Bu yolla kendisini bekleten adalet, bilinmeyen bir şafağın karanlığında ansızın doğabilecektir.

⁷⁹ Jacques Derrida, *Of Hospitality: Anne Dufourmantelle Invites Jacques Derrida to Respond*, s. 81.

⁸⁰ Jacques Derrida, "Konuksever(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)", s. 67

⁸¹ Jacques Derrida, "Loving in Friendship: Perhaps – the Noun and the Adverb", s. 29.

KAYNAKÇA

- De Vries, Hent, "Derrida and Ethics: Hospitable Thought", in Jack Derrida and the Humanities, A Critical Reader, edited by Tom Cohen, Cambridge University Press, (s. 172-192), 2001.
- Derrida, Jacques, "Loving in Friendship: Perhaps - the Noun and the Adverb", Translated by George Collins, in Politics and Friendship, London, New York, Verso, (s. 26-48), 1997.
- Derrida, Jacques, "Konuksev(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)", Çev. Ferda Keskin, Önay Sözer, Pera Peras Poros: Jack Derrida ile birlikte disiplinlerarası çalışma'nın içinde, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, (s. 43-71), 1999a.
- Derrida, Jacques, "Differancé", Çev. Önay Sözer, Toplumbilim, Jacques Derrida Özel Sayısı içinde, Sayı: 10, İstanbul, Bağlam, (s. 49-61), 1999b.
- Derrida, Jacques, *Of Hospitality: Anne Dufourmantelle Invites Jack Derrida To Respond*, Translated by Rachel Bowlby, Stanford, California, Stanford University Press, 2000.
- Derrida, Jacques, "Emmanuel Levinas'a Adieu", Çev. Ahmet Demirhan, Tezkire (Levinas: Öteki, Etik ve Siyaset) içinde, Sayı: 38-39, Ankara, Vadi Yayınları, (s. 95-109), 2004a.
- Derrida, Jacques, "Teoriyi İzlemek", Çev. Ebru Kılıç, Teoriden Sonra Hayat'ın içinde, Der. Michael Payne, John Schad, İstanbul, Agora Kitaplığı, (s. 1-52), 2004b.
- Derrida, Jacques, *Bağışlama ve Kozmopolitizm*, Çev: Ali Utku, Mukadder Erkan, İstanbul, Birey Yayıncılık, 2005.
- Derrida, Jacques, "Şiddet ve Metafizik", Çev. Zeynep Direk, Cogito, Derrida Özel Sayısı içinde, Sayı: 47-48, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, (s. 62-160), 2006.
- Direk, Zeynep, "Derrida'nın Düşüncesinin Fenomenolojideki Kaynakları", Çağdaş Fransız Düşüncesi içinde, Ankara, Epos, (s. 133-156), 2004.
- Direk, Zeynep, *Başkalık Deneyimi: Kıta Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Direk, Zeynep, "Levinas ve Kierkegaard: Etik ve Politika", Baykuş, Sayı: 1, İstanbul, Alef Yayınevi, (s. 141-164), 2008.
- Dooley, Mark & Kavanagh, Liam, *The Philosophy of Derrida*, Stocksfield, Acumen, 2007.
- Evink, Eddo, "Patočka ve Derrida: Sorumluluğun Açmazları", Çev. Ekrem Ekici, Cogito, Derrida Özel Sayısı içinde, Sayı: 47-48, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, (s. 256-269), 2006.
- Levinas, Emmanuel, "Aşkılık ve Yükseklik", Çev. Hakan Yücefer, Zeynep Direk, Sonsuza Tanıklık'ın içinde, Haz. Zeynep Direk, Erdem Gökyaran, İstanbul, Metis Yayınları, (s. 115-128), 2003a.
- Levinas, Emmanuel, "Başka'nın İzi", Çev. Erdem Gökyaran, Sonsuz'a Tanıklık'ın içinde, Haz. Zeynep Direk, Erdem Gökyaran, İstanbul, Metis Yayınları, (s. 129-146), 2003b.

Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama:
Derrida Felsefesinde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi

- Naas, Michael. “Alors, qui êtes-vous?” Jacques Derrida ve Konukseverlik Sorusu”, Çev. Elis Simson, Cogito, Derrida Özel Sayısı içinde, Sayı: 47-48, İstanbul, Yapı Kredi yayınları (s. 236-250), 2006.
- Smith, James, K. A. *Jacques Derrida: Live Theory*, London, New York, Continuum, 2005.
- Thomson, Alex, J. P. *Deconstruction and Democracy: Derrida’s Politics of Friendship*, London, New York, Continuum, 2005.